

Sămănătorul

Revistă Săptămînală

Supt îngrijirea d-lor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

D. ANGHEL, ST. O. IOSIF, M. SADOVEANU, G. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

I. SCURTU. — Un roman haiducesc (de Bucura Dumbravă).

ANA H. HOLDA. — In miez de noapte (poezie).

GH. DOINARU. — «Reclama e sufletul comerțului» (schiță umoristică).

C. F. — Torquato Tasso (Goethe).

IVAN TURBINĂ. — Inter pocula (poezie).

ION GRĂMADĂ. — P. Rosegger (autobiografie).

Cronică: Piesa «Lais» trad. de M. Eminescu.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani

In străinătate 25 ,

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară 10 le

In străinătate . 12 ,

„MINERVA“

INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ

B-dul Academiei, 3. — Edgar Quinet, 4

BUCUREȘTI

A apărut :

Caleidoscopul

LUI

A. MIREA

TIPĂRIT DE

D. ANGHEL și ST. O IOSIF

De vânzare la toate librăriile

PRETUL: LEI 1.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

<p>REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : B-dul Academiei, 3, Strada Edgar Quinet, No. 4. BUCURRȘTI</p>	<p>ABONAMENTUL ANUAL În țară 10 lei În străinătate 12 »</p>
--	---

UN ROMAN HAIDUCESC

«*Der Haiduck*» von Bucura Dumbrava, Regensburg. W. Wunderling's Hofbuchhandlung. 1908.» pg. 492. Ediția românească C. Sfetea, București. 2 lei.

Deși notițele și dările de seamă românești și streine pe care le citisem la apariția acestui roman erau favorabile, mărturisesc că aveam oare-care îndoieli când m'am hotărît să-mi dau însumi seama de valoarea și însemnătatea lui. Credeam, precum era și firesc, că vor fi sporit cu una cunoscutele scrieri germane juvenile, menite unui public tot atît de juvenil și inspirate din faimoasa «lume orientală», pe cît de ademenitoare pentru Apusenî, pe atît de fantastică : scrieri streine de realitate pe cît de strein e publicul lor cetitor de acest ciudat «Orient» plăsmuit în imaginația aprinsă a cutăruî autor întreprinzător ca și editorul care-l ocrotește. Mă așteptam, cu alte cuvinte, la o carte romanțioasă, poate și superficială, care să ne înfățișeze — cu entuziasm sau cu dușmănie, dar cu o egală necunoștință — Nemților doritori a se informa despre noi pe calea așa de bătută a lecturii distractive.

Acuma, după ce am citit opera Bucurei Dumbravă, mărturisesc cu aceeași sinceritate că am fost cu totul înșelat — și prea plăcut înșelat — în nedumeririle mele de cititor sceptic al literaturii streine cu subiecte «din Orient». De astă dată, și publicul german și noi ne putem bucura că ni s'a dat, de către o scriitoare de mare talent, pregătită excelent pentru ceea-ce vroia să creieze, o frumoasă operă literară care poate rezista orî-cărei critici și are dreptul la simpatiile depline ale publicului cititor.

Pornind dela poezia romantică a vremilor haiducești, dela izvoarele de apă fermecată ale baladelor voinicești și dela cunoscutele povestiri ale bătrînuî autor al copiilor d. N. D. Popescu, autoarea vrea să învie în cadrele unui roman, prin viața celui mai vestit hai-

duc, întreaga lume haiducească, chiar mai mult—toată epoca fanariotă, împreună cu zorile renașterii naționale și Tudor Vladimirescu. Dar autoarea, care ținea vădit să creieze o temeinică operă, realistă în elementele ei de viață, dacă trebuia să fie romantică în acțiune, nu se mulțumi cu această informație literară de mîna a doua. Cu o rivnă și cu o pricepere care ar face onoare și unui cercetător profesionist, dînsa căută a se lămuri de-aproape asupra izvoarelor istorice ale vremii, asupra obiceiurilor, moravurilor, politicei contemporanilor romîni și fanarioți ai lui Jianu. Tot atît de mult văzu cu ochii săi ținuturile faptelor vitejești ale eroului său, minunatele regiuni ale văilor și munților unde se petrece acțiunea, izbutind a înfățișa în lumina poeziei, răsărite din viziunea realității, și pămîntul eroic al oamenilor eroici cari i-au inspirat opera sa. Cu asemenea conștiință serioasă despre problema ce-și punea, autoarea uni în chip fericit un talent literar de seamă, o remarcabilă originalitate artistică, strălucit dovedită prin fondul romanului ca și prin aleasa-i formă literară, prin caracterisarea plastică a persoanelor și situațiilor, prin desfășurarea firească a întregii acțiuni, ca și prin stilul superior și limba plină de tinerețe și de noutate care într'o literatură așa de veche, de vastă și de bogată cum este cea germană, constituie un merit destul de rar, chiar și la un băstinaș, necum la o streină, la o Romincă.

Romanul începe cu o scenă patriarhală. Sintem într'o după amiază de vară, pe moșia boierească a fraților Jieni, casa strămoșească a cărora se pregătește a primi oaspeți simandicoși, pentru o sărbătoare familiară. Rădvane cu boeri și jupînițe în costumul lor pitoresc sosesc mereu, boierii de viță și ciocoi fanarioți de-a valma, căci e vremea lui Caragea, și amestecul oamenilor e tot așa de obișnuit ca și al sănătoaselor noastre datini vechi cu năravurile Bizanțului. Boerii fac politică la cafea, unii judecă pe ciocoi și vorbesc cu interes de isprăvile slugerului Tudor. Iată-l, intrînd fără de veste, și fratele mai mic al gazdei, tinărul Iancu Jianu, boierul dîrz și mîndru, ciudat în hainele lui țărănești și în traiul lui de singuratec care nu poate suferi pe streini și stă retras în păduri: un om al poporului și al naturii, un supraom între resigații și între piticii vremii sale. Cu el e Tudor, ostașul tăcut, calculatorul politic preocupat de planuri adînci. E foarte fin și plastic schițat, în discuția dintre cei doi, contrastul acestor unice caractere întregi ale vremii romînești de atunci — haiducul, eroul romantic și ostașul, eroul realist; voinicul stingher, căpetenie mai tîrziu unei mîni de oameni și viteazul de

oșți, generalul cetelor de volintiri, viitorul «Domn Tudor» al țărănilor și boierilor de singe bun. De-o parte aristocratul cu splendida-î isolare, cu energia-î zgomotoasă și cu ura-î îndrăcită care-l scoate din societatea sa; de altă parte, fiul de țărani, cu energia-î tăcută, cu ura-î care «ține minte» și care-l pornește pînă la treptele tronurilor de uude cere sprijin pentru neamul său. Iată și jupinesele, cu convorbirea lor ușuratecă și jupinițele cu sfiala lor orientală—«urmare firească a unei educații nefirești», influențată de moravurile și ideile fanariote: «fetele să fie frumoase, să le poți îndrăgi, femeile să rămîie frumoase și dorite, să nu încetezi a le iubi». De la o vreme, se adună în largă curte și țărăni, în privirea boierilor. «Ca niște regine stăteau țărăncile, în orațe orî de mîna c'un copilaș, sau cu mîinile amîndouă cruce pe piept, supt vâlul ca zăpada». Scripcile încep a zice, hora minunată se'ncinge. Cîteva jupinițe, între cari și frumoasa Ileana Golsineanu, zina lui Iancu, se prind și ele'n joc.

Deodată, cu tărăboi, sosește Circ-Serdarul Pirvanoglu, temutul Fanariot care se ține pe urma haiducilor lui Mioreanu. Iancu Jianu e furios, cere izgonirea ticălosului. Gazda se mînie și nu vrea să știe; Circ-Serdarul e primit cu toată cinstea. La masă, ochii Fanariotului urmăresc țintă pe frumoasa Ileana Golsineanu; Iancu e foc și conflictul între cei doi rivali și vrăjmași de singe și de suflet izbucnește furtunos, iar Grecul își ia tălpășița. Frații mai mari ai Iancului, mai ales gazda, sînt consternați, tînărul e dojenit și pleacă să nu se mai întoarcă. În aceeași vreme pleacă Ileana Golsineanu cu mama sa; și în aceeași noapte e răpită de arnăuții Circ-Serdarului. Iancu e nebun și aleargă în goană. zile și nopți, s-o caute. Zadarnic. Cîți-va arnăuți, pe cari pune mîna, sînt omoriți, dar Circ-Serdarul nu-î nicăeri. La via sa, Iancu zace de boală și de dor; abia scapă de moarte din grija credinciosului său servitor Alexe, și trebuie să fugă, de groaza durerii și a zbirilor stăpînirii, în munți — la haiducie. Pe drum, o dramatică întîlnire cu Tudor, care fuge de urmărirea lui Vodă Caragea și a Turcilor și vrea să treacă granița austriacă, să ajungă la Viena, la «domniî mari» către cari are scrisori de la un boier prieten. Iancu ține să caute pe haiducul Mioreanu, dar Tudor îl hotărăște să meargă mai întii împreună la bătrînul Moangă, cinstit boier și dușman Fanarioților. Moangă, deși slujbaş, este Român cu dragoste de țară și om prea înțelept; el înțelege și rostul haiducilor și planurile lui Tudor; sfaturile lui se îndrumă luminoase către amîndoi tinerii. El îndeamnă pe Iancu să-î urmeze pilda, să fie și el slujbaş al țării și patriot în aceeași vreme, să-î cunoască pe dușmani și să-î lovească unde-î doare și dela adăpost. Cu

o scrisoare a boierului Moangă către patriotul și discretul ban al Olteniei Dumitrache Bibescu, Jianu devine suprefect al cercului Balta în Romanați. Audiența lui în Craiova, la Ban, este una din părțile cele mai interesante ale romanului, plină de vioiciune, de umor și de adevăr psihologic și istoric: e o bucată de mare frumusețe. Frații lui Iancu, bucuroși de întoarcerea neașteptată a lucrurilor, se împacă repede cu răzvrătitul și toată lumea, boieri, ciocoî, țărani și haiduci, deopotrivă, e mulțumită cu strajnicul suprefect care e spaima răufăcătorilor și buna rinduială și cinstea întrupată. Căci Iancu nu e numai slujbaș al poporului, ci și prieten — e suprefect și haiduc.

O serie de aventuri și peripeții din cele mai romantice zugrăvesc această epocă a vieții eroului și cu ea o bucată din viața de conștientă a cetățenilor. Dorul răpitei și pierdutei Elena Golfinianu s-a concentrat întreg în dorul de răzbunare, în ura Jianului contra Circ-Serdarului. Dar numai în fundul sufletului său pîdesc aceste simțiri învierșunate; la suprafață e liniște, gravitate de suprefect și veselie de boier. Serbări cu lume aleasă au loc în casele gospodărești ale lui Iancu Jianu și o dragoste de lume pătrunde brusc în inima lui, dar fără a putea întuneca idealul chip al Ilenei și fără a-l putea birui pe dirzul haiduc deghizat. Ci taina haiduciei Jianului se descoperă într-o zi și Iancu, sătul să vază cu ochii și să rabde toate jafurile Grecilor, toate nelegiuirile lor, ale «mulgătorilor» vacii celei grase care-i țaranul, pleacă în haiducie pe față. «Pedeapsă și ajutor, atributele dumnezeirii, deveniseră ale sale». Dumnezeu răzbunător pentru Greci, Dumnezeu milos pentru ai săi, pentru Români! Acuma lucrul trebuia să se știe în lume! Și vitejiile și pribegiile fără de sfârșit își ia începutul, iar frații lui îl părăsesc și-l afurisesc iarăși. Goana Arnăuților după marele haiduc pornește zadarnic și viteazul are prilejuri multe să-și dovedească puterea și curajul de Arhanghel.

Episoade eroice și hazlii se întrec cu măiestrie și țintuesc luarea aminte a cititorului, luminînd tot mai viu și vremea istorică în care se petrece acțiunea. Abia tîrziu de tot, cînd nădăjduia să pue mina pe Circ-serdarul Pirvanoglu, Jianu e prins prin trădarea unui alt serdar Grec, în care se încrezuse, și e aruncat la ocnă, chinurile căreia sînt deasemenea istoricește și plastic descrise. Inșă, ca prin minune, haiducul scapă și de aci, eliberînd și pe alți viteji; o ceată strajnică de haiduci, unită cu ai lui Miereanu, împrăstie dreptatea prin moartea ciocoilor și prin mila de ai noștri. Jianu se pregătește acum să plece la Nicopole, unde ar fi ascunsă Ileana, dar o scrisoare a boierului Moangă îl vestește că fata a 'nebunit și zace

la mănăstirea Surpatele. Ca o vijelie pleacă haiducul, cu sufletul înfiorat de culmile durerii, și își vede iubita moartă, — moartă de necinstea Cîrc-serdarului. Abia în vârtejul aventurilor haiducești își mai uită Iancu cumplita-i durere, nu însă — patima răzbunării. Un atac de noapte al haiducilor izbutește și Cîrc-serdarul e găsit la prefectura sa din Rîmnic înjunghiat c'un pumnal pe care sta scris în chirilice: «Iancu Jianu»... O goană de poteră începe iarăși împotriva haiducului spăimîntător; voinicii se trag la munți și la una din mănăstiri, la Polovraci, Jianu află de la un călugăr «de dincolo» despre răscoala lui Horea, «un om al tăcerii și un om al faptei», și de martiriul lui. Iancu e adînc mișcat și ar fi dorit «să se nască acolo, peste munți, unde sînt oameni». Intr'aceea, revoluția lui Tudor se apropie; în casele lui Moangă, Tudor află că s'a pus preț pe capul lui; la Moangă vine și Jianu și vitejii se 'nțeleag să lupte 'mpreună, fie-care după firea lui. Tudor își stringe pandurii, Iancu haiducii. Apoi Tudor pleacă la București, cu plîngerii la Caragea, iar Iancu la munte, cu voinicii cari nu se mai pot plînge. Viața din Capitală și de la Curtea lui «Vodă Scotocilă», cum i se zicea Fanariotului, este zugrăvită cu aceiași fidelitate istorică și cu aceiași plasticitate literară cari sînt calitățile statornice ale romanului.

Aici la Curte, facem cunoștință și cu luminoasa figură a cultei Prințese Ralu, cu viața artistică din preajma ei, cu teatrul Curții unde Prințesa făcea să se joace îndrăzneța piesă «Die Räuber» a lui Schiller, cu Sultana Gălășescu, dama de onoare a Prințesei și mai tirziu zîna salvatoare a lui Iancu: amîndouă sînt admirabile tipuri de femei ideale ale veacului, de «suflete frumoase», precum le-au văzut trăind și le-au eternizat în operele lor un Goethe ori Schiller. Intr'acestea Iancu e urmărit mereu de poteră. Intr'o luptă e rănit, scăpat la curtea Gălășeștilor și îngrijit ca un frate de Sultana Gălășescu, fără să știe că acesta-i Jianu haiducul, visul și idolul tinerețelor ei romantice. Lecuit, haiducul pleacă iarăși la ai săi; la mănăstirea Polovraci se 'ntilnește cu Tudor și frăția de sînge, cu hotărîrea de luptă grabnică, pe viață pe moarte, pentru stîrpirea Grecilor și mîntuirea țării, se pecetluște. Dar Iancu e urmărit de duhuri rele. O ibovnică a lui de haiducie, uitată acuma, îi țese cămașa morții. Vîndut de muierea orbită de dragoste și otrăvită de gelozie, Iancu e prins, dus la Curtea lui Caragea și osîndit la moarte. Sultana îl vede aici, dobîndește cu ajutorul prințesei Ralu grațierea haiducului și pe locul de pierzare, chiar în clipa cînd ștreangul era să curme nobila viață a haiducului, ei se cunună cu binecuvîntarea preotului care pregătise pe Jianu. . . la moarte.

Un sfârșit romantic admirabil pentru cel mai bun roman haiducesc pe care-l avem!

Ca fond istoric-cultural, ca substrat etic și național, ca valoare literară, romanul Bucureii Dumbravă este o carte din cele mai pline. Ne putem feri că o asemenea operă s-a scris — despre neamul nostru, despre una din epocile cele mai caracteristice ale istoriei lui, — într'o limbă europeană. Primirea foarte călduroasă ce i s'a făcut de către criticii germani, e o cinste și pentru noi.

De aceea nu putem recomanda în deajuns această operă pe care și neștiutorii de nemțește o pot citi în traducerea românească apărută în editura librăriei d-lui Sfetea.

Ceea ce am mai dori, e să ne mai întâlnim adeseori cu entusiasta poetă a vremii noastre haiducești,—de astădată chiar pe tărîmul literar românesc, unde o carte ca aceasta, scrisă în graiul nostru, i-ar deschide fără îndoială o poartă de onoare.

I. SCURTU.

ÎN MIEZ DE NOAPTE

*In miezul de noapte, cînd visele vin,
Cînd sfînta uitare pe lume plutește,
Cînd doarme și vîntul sub cerul senin,
Sărmanul meu suflet, atunci se trezește.*

*Sub aripa vremii, tot el a rămas
Cel fără odihnă și fără iertare.
In liniștea nopții, bocind fără glas
Se 'nchină la steaua ce tremură 'n zare.*

*O, tristul meu suflet, pe frunte mi-am pus
Cumina uitărei de mirt și zambile,
Uitat să rămîie pe veci ce s'a dus,
In umbră să treacă truditele zile.*

*In miezul de noapte, în ceasul cel greu,
Spre stelele blînde cînd dorul te cheamă,
Să dormi ca o stîncă, o, sufletul meu,
Aci în țărîină, sînt roabă, sînt mamă!*

ANA M. HOLDA.

„RECLAMA E SUFLETUL COMERȚULUI”

Greu lucru e să fie cineva poet adevărat!.. Nu-î vorbă, un poet bun, ales, un poet mare, este recunoscut și consacrat, după un vechiu obicei al pământului, abea după ce-a dat ortul popii. Poeți de mîna a treia, slavă Domnului!, avem destui. Fiecare capitală de județ, fiecare orașel, începînd dela Mamornița și pînă la Vîrciorova, își are poetul său poeții trebuincioși sau netrebuincioși. Mai cu seamă, cred, netrebuincioși. Românul se naște poet, spune Alecsandri într'un moment de rătăcire sufletească; însă cu toată credința mea contrară, mi se pare că are dreptate pînă la un punct. Dacă se găsesc poeți în fiecare parte a țării, și pe tot cuprinsul ei, atunci, mă rog, de ce ne-am mai împotrivi spuselor lui Alecsandri? Decî sînt și eu de părere că țara noastră este un adevărat Olimp..... al mediocrității. Prin urmare: *Romînul se naște poet mediocru*. Sînt și excepții, rar, rar de tot, degetele de la mîini ajung ca să-î numeri, — și dumneavoastră vă gîndiți poate la aceste excepții, pe cînd eu mă retrag din discuție și mă duc la poetul Vasile Țarlungă.

Mă duc, și pe drum mă gîndesc mereu. La ce? Îmi vine greu să să vă spun așa în două-trei cuvinte; dar iată ce zic eu: nu toată lumea are puterea să-și cumpere diamante. Se împotrivesc cu indignare, de cele mai multe ori, punga, — bat-o Dumnezeu! Dar nimănui nu mă poate opri să nu-mi cumpăr diamante false, safire și rubine de sticlă, ca să-mi pot ascunde, — mai știți? sărăcia Și iată unde am voit s'ajung: dacă nu sînt Alecsandri, sau Grigore Alecsandrescu, sau Eminescu, ain perdut oare dreptul să pot imita pe unul sau chiar pe toți? Cred că nu. Și apoi, sînt unii poeți cari sînt bucuroși să fie nemuritori cel puțin în timpul vieții lor. Sînt alții, imitatori, o specie de oameni cari cred că și ei sînt întocmai, de pildă, ca Eminescu, și le place a crede că ei și autorul Luceafărului au crescut, dacă se poate zice, dintr'o rădăcină. Alții merg cu imitarea și mai departe: nu îmbracă șoșoni iarna; nu se duc la Palatul Regal cu logodnica, cu socru, cu soacra și cu toate rudele, cum ar trebui să se ducă un poet adevărat; fumează, beau, pierd nopți, — mă rog, aproape întocmai ca Eminescu.

Și pe cînd dumneavoastră, cetitori, ați rămas să convorbiți despre excepțiile mari și rari din Olimpul mediocrității, nici nu știți că eu, gîndind mereu pe drum, am ajuns în odăița poetului Vasile Țarlungă.

Ce ochi frumoși are poetul! Ce sprîncene groase și îmbinate! Ce frunte inteligentă! Și vorbește răpede.

«*Servus*, Țarălungă.

— Bună ziua.

— Dar ce ai?... Parcă ești supărat, îl întreb eu.

— Cam supărat».

Și intrarăm de-adreptul într'o discuție literară.

«Închipuiește-ți, mă, ce-am pățit! începu poetul. Mi-am strîns toate poeziile, le-am transcris pe-un caet și m'am dus cu el la criticul Honoriu. Îl cunoști? Un măgar. Îmi iea caetul, pune mîna pe un creion roș, începe să citească, taie ici, taie colo, taie dincolo, îmi taie optsprezece poezii din cele patruzeci și cincî pe care le-aveam. Apoi îmi spune: «Domnule Țarălungă, dacă vrei să mă ascuți, să nu publici poeziile pe care le-am tăiat cu creionul roș. Asta e părerea mea»... Un măgar! Îmi ieau rămas bun de la dînsul, prefăcîndu-mă că-i mulțămesc din inimă, și mă duc la criticul Porcius.

— Bravo! bine-ai făcut! grăiesc eu. Criticul Honoriu e un nesuferit, un...

— Măgar... Dar nici Porcius nu-î mai cum se cade. Asta mi-a tăiat douăzeci și patru. Închipuiește-ți! A găsit bune pe unele care mi le tăiasc Honoriu și rele pe care... de! le socoteam bune, după părerea celui d'întîiu.

— Și ce-ai făcut pe urmă?

— I-am mulțămît și ăstuaia și am plecat în spre casă. Mă gîndeam pe drum: ce fel de oameni sînt criticii, nene? Își bat joc de lume. Pe semne ei cred că un creion roș de pe masa lor, poate să ștergă de pe suprafața pămîntului orice volum de poezii. Ei, asta-î! Dar ca să nu fiu amărit, și ca să nu mi se pară că judecata lor a fost pătimășă, mi-am luat inima'n dinți și m'am dus la domnul Boliviu. Zic în mîntea mea: dacă nici Boliviu n'o fi om de treabă, apoi s'a mîntuit! Zvirî tocul jos și m'apuc de altă meserie... Îl cunoști personal pe Boliviu?

— Nu, răspund eu.

— Un om foarte cum se cade. M'a prînit zîmbînd. Vezi, și Boliviu mi-a tăiat poezii, dar a fost blind, nu mi le tăia întregi: ici o strofă, dincolo alta, ici un început, dincolo un sfîrșit. Și totdeauna cînd îmi tăia cite ceva, îmi spunea: «la urmă urnei, merge și așa cum le-ai scris d-ta». Ce vrei! om drăguț, foarte drăguț.

— Și cîte poezii ți-a ciuntit? întreb eu.

— Ei! mi-a ciuntit el cam multe, mi se pare că vre-o treizeci și una, dar numai cite-o strofă-două.

— Adică, în total, spun eu ca să-l necăjesc: optsprezece șterse de Honoriu și cu douăzeci și patru șterse de Porcius, fac patruzeci și

două șterse. Tu ai patruzei și cinci cu totul. Cite îți rămîn neșterse? Trei. Nu cumva și aceste trei sînt ciuntite de Boliviu?»

Țarălungă începe să ridă de gluma mea. Își trage sertarul dela birou, face o țigară, fac și eu una, pe urmă îl închide.

«Și ce ai de gînd să faci acum?

— Îmi public volumul.

— Cu toate poeziile?

— Sigur.... Honoriu și Porciu 's niște măgari. Corectez ceia ce mi-a arătat Boliviu, îndrept pe ici pe colo, și — gata!

— Și ce titlu ai să pui volumului?

— *Flucari!*

Începurăm, pe urmă, după obiceiul scriitorilor noștri, cînd se întîlnesc doi-trei la un loc, să birfim pe socoteala celorlalți. Cutare nu mai scrie, pentru că s'a îmbogățit; cutare, de cînd s'a însurat c'o fată bogată, nu mai cîntă îndurerarea vremurilor nouă; criticul cutare e plouat într'una, de cînd nici o revistă literară nu-i stă la îndămină; cel mai bun poet e X, al doilea Y, al treilea Z; prozatorul cel mai bun e fără îndoială F, al doilea R, al treilea N, și așa mai departe, un fel de clasificație nenorocită introdusă, de curînd, în literatura noastră.

După vre-o două ceasuri de comparații, de clasificări, de convorbiri asupra criticilor și poezilor mai tineri, ne despărțirăm. Afară era o căldură năbușitoare de Iulie. Parcă se topea aerul. Pe străzi trecătorii erau rari. Mă urc într'un tramvai, obosit și el parcă de căldură, și plec acasă.

Iată-mă în singurătatea odăiței mele, dintr'o stradă lăaturalnică, tăcută. Am observat la mine un lucru: de cîte ori mă întorc de la un scriitor, apoi toată ziua mă gîndesc la dînsul, și seara, și noaptea tirziu pînă cînd Morfeu îmi închide cu de-asila ochii și nu mă mai lasă să-mi pierd vremea zădarnic, neadormit. Așa că, precum vedeți, cînd m'am întors dela poetul Țarălungă, am fost silit să mă gîndesc numai la dînsul toată ziua accia. Și era zi de vară, zi de Iulie, lungă, lungă!

Poetul Vasile Țarălungă e un om, care, dacă va mai urma să fie așa de modest, moare fără să fie cunoscut măcar între contemporanii lui. Nu zic, e bună modestia, dar modestia mare, modestia enormă ucide totul. Trebuie și o leacă de... cum să-i zic mai bine? — obrăznicie. Țarălungă e așa de modest, în cît, chiar atunci cînd trimete la o revistă vre-o poezie, pune în plic și o marcă de cincisprezece bani, ca să nu cheltuască administrația cu înapoierea manuscrisului, cînd comitetul de redacție s'ar fi purtat prea crud. Dar asta nu-i nimic. În Olimpul mediocrității cunosc poeți cari ar fi bucuroși să plătească

și douăzeci de lei ca să li se publice poezia dedicată iubitei sau subprefectului. Țărălungă n'a cutreerat redacțiile tuturor revistelor; el a făcut altceva: a trimis numai poeziile fie-cărei reviste. Și foarte bine a făcut! N'a cutreerat redacțiile, bine înțeles, ca să nu fie silit să intre în vre-o școală literară; și a trimis poeziile la fie-care revistă, ca să arate un lucru mare; arta e sfântă! Nu există simbolism, nu există realism, nu există naturalism. Arta plutește senin, de-asupra capului fie-cărui geniu, fie pesimist, fie optimist. Și cu ast-fel de principii, vedeți și dumneavoastră, Țărălungă nu dorea să fie stilpul puternic al cutărei sau cutărei reviste, nu voia să se știe că face parte din cutare școală, ci-i plăcea mai mult să treacă neobservat în colțul tuturor revistelor, modest, fără să se gîndească vre-odată a face larmă împrejurul numelui său. Puțin îi păsa lui Țărălungă dacă ideile lui sînt bune sau rele, — chestiunea însemnată e că aceste idei se bucurau de mare trecere în fața autorului lor: un tată duios care își iubește cu adevărat copiii, fie orbi, fie surzi, fie muți, fie la urma urmei, chiar feți-frumoși.

Abia acuma îmi explic de ce s'a dus Țărălungă la critici, înainte de a-și scoate volumul. Poetul știa un lucru: criticii sînt întocmai ca acei oameni pe cari îi ospătezi bine, dar care spun la lume c'au eșit flămînzî, îndată ce au trecut de pragul casei tale. Țărălungă s'a dus pe la critici și le-a cerut părerile, nu pentru că el nu-și uădea seamă de valoarea volumului său, dar ca să poată face pe critici să cadă în capcană. Încă înainte de a se duce la Honoriu, la Porcius și la Boliviu, Țărălungă știa c'are să-și publice toate cele patruzeci și cinci de poezii; dar el a făcut acele vizite numai ca să arate un fel de plecăciune pentru aceia cari se zice că sînt ecoul opiniei literare publice. Decî poetul a făcut un act diplomatic. Va scrie rău, de pildă, criticul Honoriu despre dînsul? Țărălungă va putea spune: Honoriu e un răutăcios! Lui Honoriu îi e ciudă c'am publicat și poeziile pe care mi le-a șters cu creionul roș. Dar ce e Honoriu? Maestru? Nu! Atunci? Și iată mulțămirea pe care o va avea Țărălungă: poeziile lui șterse cu creion roș nu sînt rele, dar lui Honoriu îi e necaz că părerile lui n'au fost ascultate; d-cî critica lui va fi răutăcioasă, zoilică. Natural, fiecare critic conștiincios se va feri să fie un Zoil, și prin urmare *Flacările* lui Țărălungă, dacă vor fi apreciate rău, vor fi de vină criticii răi, nu poeziile lui; iar dacă vor fi apreciate bine, — o! aceasta ar fi o durere, căci el în totdeauna a fugit de reclamă și de tam-tamuri. Țărălungă are convingerea că talentul mare, talentul adevărat iese la iveală, oricît s'ar trudi criticii să-l înnăbușească. «Tragedia omului» de Madách a stat multă vreme în întuneric — ei

și? Cîți nu compară astăzi «Tragedia omului» cu faimoasa tragedie a doctorului Faust?!

A venit toamna. Aerul de munte, primblările dese și băile care le-am făcut în apa Trotușului m'au întărit din nou pentru munca ticăloasă de birou. N'am avut în tovărășia mea nici un poet, nici un prozator și nici un critic. Și ce bine am petrecut! N'am auzit birfelî, n'am luat parte la intrigile de culise, n'am cetit «Convorbiri critice». Ci mă sculam în zorii zilei, și plecam la deal, pe coasta muntelui Tajbuga, până ce ajungeam deasupra piscului pleșuv, și de aici mă uitam în toate părțile, departe, departe, cale de peste o sută-douăzeci de kilometri. Vedeam tîrgul Romanului, tîrgul Buhuși, și sate multe, svirlite ici și colo, pe dreapta și pe stînga Tazlăului Mare, care îmi părea o imensă cordea alburie, tremurătoare în soarele cald. Și cînd m'am văzut așa de sus; cînd am văzut atita întindere de pămînt; cînd satele, în depărtări imense, păreau niște moșoroaie de furnică, — eram să zic: aū, doamne, cine e mai mare decît mine? dacă n'ar fi trecut pe deasupra capului meu un vultur pleșuv enorm, care mi-a adus descurajarea în suflet, dovedindu-mi că nu este mai mare acela care e înalt de doi metri, sau acela care merge în catalige, ci stăpînul unui cap din care poate țîșni o concepție superioară, geniul.

Văd că mi-am lăsat cetitorii în mijlocul drumului. Le-am spus ceva despre Țarlungă, și acum vreau să le spun despre petrecerile mele din vacanță. Iertare!

După ce m'am întors în București, vre-o patru-cinci zile nu mi-a fost tocmai bine. Nici nu-mi era foame, nici sete, nici n'aveam gust de primblat, nici de vorbit. Mă duceam la slujbă, până la ora unu după masă, pe urmă mă întorceam acasă, și nu mai ieșeam până a doua-zi, cînd plecam din nou la Minister.

Într'o Sîmbătă seara m'am dus la Țarlungă. Ne-am îmbrățișat, și pe urmă am început, amîndoi, să ne povestim impresiile din călătoriile noastre. El mă plictisea cu povestirile lui, eu pe el cu ale mele. Ca să puie odată capăt discuției, Țarlungă își deschise sertarul de la biuroū și...

«A! ți-ai tipărit volumul? Bravo... Felicitările mele.

— Mulțămesc!»

Și mi-a fost dat să văd atunci cea mai mare bucurie pe care am văzut-o vre-odată pe fața cuiva. Nu-î zîmbeau nunaî buzele, ci și barba, și obrajii, și ochii, și sprîncenile, și fruntea, și părul din virful capului. Cel puțin inima lui, îmi închipuiam că nu mai bate ca toate

inimile, nu se mai svircolește, ci dansează după cel mai frumos și mai celebru vals din lume.

Iaū volumul, îl răsfoiesc. Are literă frumoasă.

«Va să zică, încep eu, criticii, pompierii cari voiau să-ți stîngă *Flacările*, aū acuma de lucru.

— Aū și n'aū. Până acuma nici-unul n'a pomenit de volumul meu, nici măcar nu m'a înjurat.

Și prietenul Țarălună, după ce și-a aprins o țigară, a început să vorbească:

«Aproape de Crăciun am să scot ediția a II-a.

— Da? Crezi că se vinde până atunci ediția I-iū?

— Cu siguranță. Are să-mi cumpere Administrația Domeniilor Co-roanei o sută, Casa Școalelor cred c'are să-mi cumpere cinci sute, restul se vinde până atunci. Aproape de Crăciun scot ediția a II-a, și am să-l dau și lui Alcalay, să-l scoată în «Biblioteca pentru toți». Ce zici?

— Ce să zic? Faci bine. Altfel prețul de doi lei mi se pare cam mare. Volumul n'are decît 99 de pagini, și lumea nu vrea calitate, ci cantitate.

— Da. Însă îl dau lui Alcalay, nu pentru că-mi plătește cine știe cit, dar are mijloace de popularizare.

— Bine.»

Și încruntîndu-și puțin sprîncenile, Țarălună mă privi cu ochii lui negri, apoi începu să vorbească repede, cu mici întreruperi:

«Am observat un lucru: nici un volum nu se vinde dacă n'are reclamă. Trebuie reclamă și iar reclamă! Te laudă, te înjură, — nu te supăra! Asta e reclamă. Altfel cum are să se facă în jurul tău aureola de glorie? Chiar tu, dacă vrei, mi-ai face mare plăcere să rizi de mine. Nu mă supăr de nimic, dar să rizi în mod inteligent.

— Vezi că eu nu pot să rid; cel mult pot să te înjur, zic așa într'o glumă.

— Nu face nimic. Înjură-mă! Crezi c'am să pierd? Nu mă dau nimic, la nici-o revistă, dacă nu-mi plătește. Scoate bani, poftim poezia!

Un ceas întreg mi-a vorbit Țarălună despre trebuința reclamei. Cînd am plecat de la el, îmi via capul ca o rișniță care maciuă. O! dragul meu Țarălună, *quantum mutatus ab illo!*

Cine te-ar mai fi recunoscut oare? Unde este modestia poetului? Și o compătimire adevărată, într'un moment de sinceritate, mi-a cuprins sufletul. Atunci mi-am adus aminte de Eminescu. Numai el a fost modest, numai el a putut fi în lumea lui nemuritor și rece. Aș putea zice că focul sacru al lui Eminescu scotea flacări dintr'o mie

de stinjenii de lemne; iar focul sacru al lui Țărălungă e făcut abea din câte-va găteje. Ce-are a face, însă? Nu e foc și ăsta și celălalt? Nu te frigă și ici și dincolo?

Dar, pe de altă parte, m'am gândit altfel. Fugind în totdeauna de Administrația Domeniilor Coroanei, a făcut bine Eminescu? Virtutea șade între două viții: de-o parte stă excesul de virtute, de partea ceialaltă e virtutea înjumătățită. Prin urmare excesul de virtute al lui Eminescu nu era tocmai o virtute adevărată. O fată frumoasă ispitește nu numai tinerețea, ci chiar bătrânețele sfintului Neculai.

De ce să steie Țărălungă în întuneric? Nu e bine ca omul de merit să guste din glorie în timpul vieții lui? Ba, da!., O, scumpul meu poet, îți mărturisesc că schimbarea ta nu mă mai minunează acum... Până când poeții vor gusta din glorie, ca să zic așa, numai după moartea lor? Până când medicii, și farmaciștii, și advocații, și moșșele și inginerii pot să-și facă reclamă și poeții nu? Până când negustorii își vor bate toba în jurul mărfurilor lor, iar poeții vor tăcea și vor fi mulțamiți cu șoarecii cari mănincă volumele, în loc să le citească? Până când se vor lăsa poeții la gustul cititorilor, cari nici nu se gândesc să-î răsplătească, nici să-î glorifice, nici să-î clasifice? Da! Țărălungă are dreptate. Cu timpurile de acum ne ducem dracului, ne închidem într'o anticărie și nu ne cumpără volumele de cit cercetătorii rari, singuratici, sau bibliofili maniaci.

Am ajuns acasă. Ca întotdeauna când mă întorc de la un scriitor, în ziua aceea m'am gândit numai la Țărălungă. Ce metamorfozare curiosă! Ce va să zică un volum de poezii! Poate face limbă pentru un clopot enorm din limba scurtă a unui mut. Cine a putut schimba ideile poetului modest? Un geniū bun sau un geniū rău? Dar ori și cum îl judecam, vedeam bine că Țărălungă are dreptate, de și după alt criteriu se judecă operele literare.

Și în seara aceea am adormit gândindu-mă la chipul cum aș putea ride de el, sau cum l-aș înjura ca să-î placă mai bine, numai să-î fac reclamă...

Nu ne-am mai văzut după asta vre-o două săptămîni. Cînd ne-am întîlnit, Țărălungă mă iea de braț, ne ducem prin Cișnigiū, vorbește, vorbește, apoi, vrînd să-mi facă o surpriză, scoate o scrisoare din buzunar și-mi spune:

«Ai cetit poezia mea *Ahasverus*?

— Da!

— Atunci citește această scrisoare».

Desfac scrisoarea și o citesc. Printr'însa, rabinul de la Buhuș mulțamea pentru volumul trimis, cu minunata poezie *Ahasverus*, și-l ruga

să-i mai trimeată încă cinci volume, pentru școlile evreești din localitate, adăogînd și timbre în valoare de zece lei.

«Bravo! Bravissimo! izbucnesc eu, rîzînd.

— Rîzi? Poți să rîzi! Atîta știu că volumul se vinde. Aproape de Crăciun scot ediția II-a, și-l dau și lui Alcalay, în «Biblioteca pentru toți», ca să-l popularizeze.

Ne-am despărțit. Fericit acel ce-a spus că reclama este sufletul comerțului. Și acum mă gîndesc dacă am ris sau am înjurat pe prietenul meu Vasile Țarîlungă.

The right man in the right place.

AL. GH. DOINARU.

TORQUATO TASSO

(DE GOETHE)

ACTUL I. SCENA I.

(Urmare)

- LEONORA. In Italia nu are nici un nume
Că n'a fost găzduit în casa voastră.
Și-i bine să primești la tine geniul:
Căci dacă tu în casă l-ai primit,
Îți lasă 'n schimb un dar neprețuit.
E sfîntă ziua 'n care-un om de geniū
Venit-a 'n casa ta: cu anī în urmă
Cuvîntul lui urmașilor le sună.
- PRINCESA. Urmașilor — de simț aprins ca tine,
Rîvnesc ades la fericirea asta.
- LEONORA. Pe care tu curat, o guști în pace.
Cînd inima cea plină mă silește
Să spun curînd ce simt cu 'nflăcărare:
Tu simți mai cald, mai bine — în tăcere.
Sclipirea clipei nu te amăgește,
Și nu te 'nvinge gluma; lingușirea
Ți-alunecă zadarnic la ureche:
Simțirea ta rămîne neschimbată
Și dreapta-ți judecată și iubirea-ți
Tot cresc mereu, cînd vezi un lucru mare.
- PRINCESA. Să nu ascunzi supt vîlul prieteniei
Curate-o lingușire-atît de mare.
- LEONORA. E dreaptă prietenia; numai ea
Tot meritul e 'n stare să-ți cunoască.
Și chiar de-ai fi de soartă ajutată
O parte din cultura ta s'o capeti,

Eū totuși știu c'o ai și iată: lumea
 Ca sora-ta te pune mai presus,
 Ca toate celelalte mari femei.

PRINCESA. Aceasta, Leonora, nu m'atinge,
 Când știu că omu'nseamnă așa puțin
 Și altora puținul li-i dator.
 Căci limbile și operile-antice
 Le știu că m'a 'nvățat iubita-mi mamă;
 Dar noi nici cind pe mama n'am ajuns-o
 In ce privește gustul și știința;
 Și dacă totuși a ajuns-o vr'una
 Din noi, atunci Lucreția e-aceea.
 De-asemeni pot să-ți spun că niciodată
 Eū n'am privit ca titlu de mărire
 A ceea ce posed de la natură.
 Cind oameni mari discută, eū mă bucur
 De pot pricepe-opiniile lor.
 De-i vorba despre-un om de prin vechime
 Și faptele-i vestite se discută,
 Ori dacă se vorbește despre-o știință
 Ce, dusă mai departe cu silință,
 Pe oameni îi ajută înălțindu-i;
 Și ori-ce faț' ar lua vorbirea lor,
 Eū pas cu pas, voioasă îi urmez,
 Ascult cu drag pe oamenii 'nțelepți,
 Cind vocea oratorului se joacă
 Cu forțele și dulci și 'ngrozitoare,
 Ce tulbură un suflet omenesc;
 Cind principii ce sînt setoși de slavă
 Și poftă de izbîndă, dau prilej
 De vorbă învățatului și cind
 Politica, isteț desfășurată,
 În loc de-a ne 'nșela, ne instruește.

LEONORA. Și-apoi în urm' acestei convorbiri,
 Și sufletul și-urechea s'odihnește
 În cîntecul poetului ce 'n noi
 Revarsă prin înaltele-i accente
 Atîtea simțiminte dulci, plăcute.
 Gîndirea ta sublimă 'mbrățișează
 Un cîmp întins; ci eū mă simt ferice
 Supt laurii din insula poeziei.

PRINCESA. Mi-aū spus-o toți, că'n țara asta mirtul
 Nainte de-ori ce plantă înflorește,
 Și muzele de și sînt numeroase —
 Arar își caut'o soață oarecine

Și-o sinceră amică între ele,
 Mai bine vrea să-l vadă pe poetul
 Ce pare că de noi cu spaimă fuge
 Și nici nu știm ce caută anume
 Și poate că nici el nu știe ce.
 Ar fi frumos când el ne-ar întâlni
 În clipe mai prielnice și dacă
 Răpit, ar recunoaște 'n noi comoara
 Zădarnic căutată 'n lumea largă.

LEONORA. Primesc această glumă: da, m'atinge,
 Dar nu mă simt atinsă pînă 'n suflet,
 Eū meritul stimez în orî ce om
 Și cred că sînt cu Tasso foarte dreaptă.
 Abia s'oprește ochiu-î pe pămînt,
 Urechea-î prinde muzica naturii,
 Iar sufletu-î primește cu căldură
 Ce viața și istoria îi dă:
 Adună ce departe risipit e,
 Ba chiar însufletește neștiința,
 Înălț'ades aceea ce-î comun,
 Nesocotind acea ce alții laudă.
 Și omul ăsta fără seamăn merge
 În cercul lui cel magic și ne ia
 Cu el și ne inspiră simpatie,
 De noi el pare-aproape și-î departe;
 El parcă ne privește și — ciudat! —
 În locul nostru genii îi apar.

PRINCESA. Tu foarte fin ai zugrăvit poetul
 Plutind în regiunile visării.
 Dar mie mi se pare că realul
 De-asemenea l-atrage și-l reține.
 Frumoasele poezii pe care noi
 Adesea le găsim săpate 'n arbori, —
 Ce-asemenea cu niște meri de aur
 O nouă Hesperie ne arată, —
 Nu vezi că toate-s roadele iubirii?

LEONORA. Și mie-mi fac plăcere-acele versuri,
 În toate acele versuri celebrează
 Cu-atîta colorit un singur chip.
 Aci-l înalță 'n sfînt' aureolă
 Spre cerul înstelat s'apleac'apoî,
 Ca îngerii pe nori, în fața lui,
 Aci pe cîmpuri mute îl urmează.
 Cunună împletind din orî ce floare,
 Iubita lui de pleacă 'n depărtare—

El urma ei ușoară o sfințește,
 In tufe stînd ascuns ca filomela,
 El umple 'ntreg văzduhul și pădurea
 Cu plîngerile lui melodioase,
 Vrăjita lui durere și tristețea-î
 Îți farmecă urechea, te răpește!

PRINCESA. Și-atunci cînd el numește sfîntul chip,
 Il cheam'ășa pe nume: Leonora.

LEONORA. O, numele acesta e al nostru!
 Aș fi mîhnit' al alteia de-ar fi!
 Mă bucur că 'nclinarea lui spre tine
 Și-o poate-ascunde 'n echivocul ăsta.
 Mă bucur că de mine și-amintește
 Cînd numele acesta il rostește.
 Căci nu e vorb'ăicea de-o iubire,
 Ce vrea să-și ia obiectu'n stăpînire
 Să-l aibă numai ea și să-l ferească
 De oamenii străini cu gelozie:
 Cînd el răpit de-o dulce contemplare,
 Te-admiră-uimit, se poate ca pe plac
 Să-î fiu și eu, sărmană creatură!
 El nu ne-adoră, iartă-mă că-ți spun! —
 El tot ce-adoră varsă peste-un nume —
 Și numele acesta e al nostru,
 Aidoma ca el simțim și noi.
 S'ar zice că iubim 'ntr'însul omul,
 Ci noi, de fapt, iubim în el «sublimul».

PRINCESA. Adînc această științ'ăi studiat-o;
 Dar drağa mea, aceea ce mi-ai spus
 Urechea doar mi-o gidilă ușor
 Și foarte greu în sufletu-mi străbate!

LEONORA. Cum? tu ce ești discipola lui Platon,
 Ce-un prost bolborosește nu'nțelegi?
 De-aș ști c'am abuzat prea mult; dar

[totuși

Sînt sigură că n'am fost prea'ndrăzneată.
 Amoru 'n școala asta nu s'arată
 Sub chipul unui răsfațat copil:
 E tinărul logodnic al Psicheei
 Ce locu-și are 'n sfatul cel de zei;
 Turbarea criminală nu și-o poartă
 In suflete, de colo pînă colo
 De chipul cel frumos el nu se leagă
 Cu-o dulce rătăcire, făr'de veste,
 Și nu-și sfirșește în desgust beția.

PRINCESA. A, ia te uită, frate-meu. Ia seama
Să nu gîcească ce-am vorbit acum,
Că iar ne-ar lua în ris, precum deunăzi
Și-a ris de noi din cauza 'mbrăcămînții.

Trad. de C. F.

INTER POCULA

I.

Am trei oglinzi în casa mea,
Am trei și toate trei mă mint...
De ce-mi arată pe la tîmple
Atîtea fire de argint?

De mint oglinzile, — e bine!
Dar dacă-mi povestesc ce-î drept,
Atunci pricep de ce durerea
Nu 'ncepe numai într'un piept.

Hei! cum să nu te prindă jalea,
Cînd vremea, ca un vînt turbat,
Te duce 'n alte părți și'n urmă
Cresc numai fete mîndre 'n sat?..

II.

Am zărit pe popa nostru
Cum trecea prin dreptul morii:
Se dusesese cu cucoana
Ca să-și vadă prășitorii.

Ochii albaștri! Ochii albaștri!
Gură fragă, păr bălai!...
Ar păcătui cu gîndul
Însuși Sfîntul Neculai.

Nu-î a mea, și-mî pare totuși
C'am căzut la bănuială;
Cînd o văd mergînd cu popa,
Nu știu... parcă mă înșeală.

IVAN TURBINĂ.

PETER ROSEGGER

SCHIȚĂ AUTOBIOGRAFICĂ ¹⁾

Editorul voiește să răspîndească aceste scrieri printre cititorii noui și se bucură că autorul se prezintă singur aceluia.

Recomandarea se va face în însăși aceste cărți, și temeinic. Deocamdată numai o vizită scurtă de cunoștință.

Autorul tuturor operelor următoare e un bărbat de vr'o șeazececi de ani, născut în Stiria și locuiește — după cum se și cade — în patria sa.

¹⁾ Schița aceasta a scris-o Rosegger în fruntea operelor sale complete; o dăm și noi din cauza frumuseții și particularității sale. În numărul viitor al revistei vom publica și o traducere din marele autor german poporanist. — RED.

S'a născut în singurătatea munților și a fost în cele dintâi timpuri ale vieții sale optsprezece ani slugă de pădurar. Apoi a învățat nouă ani de-arîndul ucenicia la un croitor ce pribegia din casă în casă. Pe urmă fu patru ani student cerșitor la academia de comerț din Graz. Și după ce învăță temeinic toate lucrurile aceste pe lingă altele, se apucă să practice ceva ce n'a fost învățat de loc — meseria de scriitor. De bună seamă avea și el mai înainte pasiune mare pentru cărți, însă neavînd bani cu ce să și le cumpere, și-a făcut singur de acestea. În odaia lui ca țaran și în atelier ca ucenic s'au închiegat nu mai puțin de 24 volume, scrise des cu negreală de funingine, ilustrate cu creionul, și zugrăvite cu apsoare și penel din părul său propriu — minunate opere! Însă nici un șir vrednic de tipar. Așa a scris omul ăsta zece ani încheiați în fiecare Duminică, în toată sărbătoarea și adeseori pînă tîrziu noaptea la zarea focului, în mornăitul celor ce voiau să doarmă în aceiași odaie. Inima și gîndurile bietului băiat erau de tot stinghere. El nu scria pentru tipar, ba nici nu știa naivul de el, că în vremile noastre se mai tipăresc cărți, căci cele mai multe care le văzuse erau foliante vechi. El scria numai să facă din unul doi, adică să se priviască pe sine însuși în gîndiri, în poezii, povestiri și fel de fel de născociri ale minții, spre a avea totuși în marea lui singurătate — un tovarăș. La altceva nici nu gîndea, nici nu năzuia, mai de grabă era fericit, de cît nefericit și nădăjduia într'o doară că se va face o schimbare vr'odată. Dacă se întreba uneori pe sine, ce tel de schimbare să fie aceia, răspundea liniștit: poate moartea.

Însă lucru ciudat! Tînarul se schimba neconținut; nu numai din băiat în flăcău, apoi în bărbat; el nu-și schimbă numai straietele, ci în mantaua de pîslă, în pieptarul de lucrător și în haina de student se ascundea totdeauna un alt om, și cel ce se ascundea nu murise în decursul acestor schimbări niciodată. Așa că lui i se părea dela o vreme, ca și când ar fi întrînsul trei sau patru hoțomanî la un loc, în totulî tot deosebiți unul de altul. Și precum năzuise unul să iasă afară la lume, așa năzuiau toți trei la un loc. — Douăzeci și șase de ani avea acuma, experiență își căștigase, cărți a fost citit multe și a văzut, cum se fac. Așa dară începu acuma iară să scrie și anume — pentru tipar.

Mai că l-aș invidia pe acest om pentru norocul lui, dacă n'aș fi eu acela. Nu-mi rămîne alta, decît să mulțămesc celui de sus pentru căile cele priitoare, pe care m'a călăuzit. Vrednic n'am fost. Nici vorbă despre o țintă anumită. Eu eram mulțămit din toată inima cu fiecare zi lăsată de D-zeu. Puteam să fac poezii și să scriu cum îmi dicta sufletul. Cu cît mai puțină osteneală îmi dădeam la un lucru, cu atît mai bine reușia. Și atunci, cînd scoposiam mai dinadins să fac ceva foarte bun, de nu chiar un lucru nemuritor, nu ieșia nimic la capăt. Se 'ntîmplă însă, că unuia din prietenii mei îi plesni prin minte, că eu să nu mai ar de acuma, nici să mai croiesc sau să măsur cu cotul, ci să mă fac literat și să mă

întind cât mi-a permite plapoma. În tinerețe nu m'am nărăvit, zău nu! Ei, și de aceea îmi părea plapoma chiar prea mare pentru unul singur. M'am însurat și mi-a dăruit D-zeu copii. Eu scriam și cărțile mele aflară prietenii. Acum ajunsesem și eu când să zică omul: Clipă oprește-te! Însă nu se opri, ci sbură și-mi răpi ce-am avut mai drag, toată comoara mea: nevasta. În «*Waldheimat*» și «*Mein Weltleben*», încercă poetul să descrie vremile acele.

Munca m'a scăpat și iarăși se făcu schimbare. Eū mi-am zidit în apropierea pădurii țărișoarei mele o căscioară, m'am însurat după cîtiva ani a doua oară, căpătaî iarăși copii, așa că pe cînd părul capului începu să albiască pe încetul, se ridică în jurul meu un cerc plin de viață, din ființe tinere și voioase.

În vremea asta văzusem și străinătatea, așa pe vremea cînd cutreeraî Nordul Germaniei și Sudul romanic, cînd am vizitat prietenii mei din scumpa împărăție nemțească, și cînd eram invitat în felurite țări și orașe să citesc din poemele mele în dialectul stirian. Vreme de douăzeci și trei de ani am editat în Graz o revistă lunară, «*Der Heimgarten*»¹⁾, în care am făcut — după cum am zice — repetiția generală a operelor mele. Ceea ce era efemer, trecea dimpreună cu ziua, însă ce avea răsunet mai adînc apărea în cărți. În restimp de 30 ani apărură 40 de volume dacă-s numărate aici, să le cîntărească cetitorul.

Așa de năvalnic ca alte dăți, nu mai țîșnește izvorul; însă micile pîraieșe de pădure sînt mai limpezî decît fluviile. Fălos mă va face criticul acela, care va exclama: «Proaspătă apă!»

Trad. de ION GRĂMADĂ.

CRONICĂ

În editura Socec a ieșit pentru prima oară în volum o traducere admirabilă, în versuri, a lui Mihail Eminescu, comedia «*Lais*» (Le joueur de flûte) de Augier. Este o piesă excelentă, care va îmbogăți literatura traducerilor noastre artistice și repertoriul teatrelor noastre. În fruntea volumului e un studiu critic al d-lui I. Scurtu. Piesa, ale cărei splendide versuri amintesc clasicele poezii ale lui Eminescu, va fi citită cu o mulțumire estetică profundă de orice admirator al maestrului.

Volumul se află de vînzare la toate librăriile din Capitală. Prețul 1 leu.

¹⁾ *Heimgarten*, pe romînește ar însemna «vatra satului», — *forum*, căci acolo se strîng în sărbători oamenii la sfaturi, șezînd pe bănci de piatră.